

ETIKA A KORUPCIA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

M E T O D I C K Ý L I S T

vytvorený ako dodatok k podujatiu pre pedagógov v ŠPÚ s názvom „Etický a občiansky rozmer korupcie a podvodného správania v školách“ – podujatie bolo financované Radou Európy (platforma ETINED) ako súčasť „Advocacy Week 2018“ (15. – 19. október 2018) na tému „Bez korupcie“

NÁZOV METODICKÉHO LISTU

Protikorupčná výchova v predmete etická výchova - **Etika a korupcia v školskom prostredí**

MENO A PRIEZVISKO AUTORA

PhDr. Dáša Vargová, CSc.

VYUČOVACÍ PREDMET/VZDELÁVACIA OBLASŤ

Etická výchova / Človek a hodnoty

ROČNÍK

- 6. ročník základnej školy/1. ročník osemročného gymnázia
- 7. ročník základnej školy/2. ročník osemročného gymnázia
- 8. ročník základnej školy/3. ročník osemročného gymnázia
- 2. ročník gymnázií/stredných škôl/spoločensko-vedný seminár pre maturantov

HODINOVÁ DOTÁCIA

- dve vyučovacie hodiny (2x45 minút)

1. vyučovacia hodina – Podvodné a neetické (nečestné) správanie v školskom prostredí
2. vyučovacia hodina – Etické normy/hodnoty ako prevencia podvodného správania

EDUKAČNÝ CIEĽ

Žiaci pochopia podstatu fenoménu korupcia v prostredí školy, naučia sa identifikovať prejavy podvodného a nečestného správania, analyzovať problém neetického správania, zamýšľať sa nad jeho príčinami, riešiť ho nielen represívne (občianska náuka – právny postih), ale aj preventívne (prostredníctvom hodnotových štandardov správania), navrhnúť a vytvoriť pravidlá/normy etického správania v prostredí školy, triedy.

VÝCHOVNÝ CIEĽ

Žiaci si dokážu uvedomiť príčiny korupčného, podvodného a nečestného správania a tiež pochopiť, že korupcia nie je len ekonomický, politický, právny a sociálny problém, ale predovšetkým problém etický. Dokážu kriticky analyzovať situácie podvodného správania z ich školského prostredia, odhaľovať ich príčiny, aktívne sa podieľať (participovať) na ich eliminácii, formulovať etické vzory správania.

Odporúčaná modifikovaná metóda R. R. Olivara (upravená podľa L. Lencza) na každej vyučovacej hodine etickej výchovy:

1. Fáza: **Emocionálna a kognitívna senzibilizácia** – žiak/čka by mal/a pochopiť význam a zmysel problému/témy, emocionálne sa s ňou stotožniť.
2. Fáza: **Nácvik v triede, nácvik zodpovedajúceho správania** (rolové hry, dramatizácia, scénky, situačné príbehy...).
3. Fáza: **Hodnotová reflexia** – zabezpečuje porozumenie a interiorizáciu/zvnútornenie hodnôt, noriem, pravidiel.
4. Fáza: **Zovšeobecnenie a transfer – reálna skúsenosť** – ide o schopnosť žiaka aplikovať získané poznatky a spôsobilosti v praktickom každodennom živote.

ZAPRACOVANIE V iŠVP A ŠkVP

Zapracovanie v iŠVP:

Etická výchova na základných školách

Ročník: 6

Tematický celok: **Pozitívne vzory správania**

Výkonový štandard: diskutovať o morálnych dilemách

Obsahový štandard: dobro a zlo

Tematický celok: **Pozitívne vzory v každodennom živote**

Tematický celok: **Prosociálne správanie**

Obsahový štandard: prosociálne správanie a jeho druhy (nezištná pomoc, spolupráca, darovanie)

Ročník: 7

Tematický celok: **Byť sám sebou, vedieť obhájiť svoje práva a názory**

Výkonový štandard: prezentovať príklady riešenia konfliktov

Tematický celok: **Prosociálnosť ako zložka vlastnej identity**

Obsahový štandard: sloboda, zodpovednosť, vernosť, vytrvalosť, tolerancia a rešpekt

Ročník: 8

Tematický celok: **Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota**

Výkonový štandard: diskutovať o etických problémoch súčasnosti

Etická výchova na gymnáziách/stredných školách

Ročník: 2

Tematický celok: **Etika práce, etika a ekonomika**

Obsahový štandard: etický kódex zamestnanca; pravidlá „fair play“; profesijná etika

Zapracovanie v ŠkVP:

Problematika korupčného (podvodného a nečestného) správania môže byť obsahom aj ŠkVP.

Predmet etická výchova je povinným vyučovacím predmetom v alternácii s náboženskou

výchovou na základných školách a stredných školách. Škola môže vo svojom školskom vzdelávacom programe vytvoriť (v rámci uvoľnenia disponibilných hodín) priestor na prehĺbenie a rozšírenie obsahu vyučovania etickej výchovy o tému/tematický celok/ročník a implementovať do vzdelávania napr. vysoko aktuálnu problematiku „Etika a korupčné správanie v škole“.

METODOLÓGIA

1. vyučovacia hodina

Téma: Čo je korupčné (podvodné a nečestné) správanie?

Metóda: pojmová mapa, brainstorming

Pomôcky: flipchart (školská tabuľa), fixy (krieda)

Postup:

Do stredu tabule napíšeme do kruhu pojem korupčné (podvodné) správanie v prostredí školy/triedy. Položíme žiakom otázky: Čo je korupčné, podvodné, nečestné správanie? S akým typom korupčného, podvodného, nečestného správanie ste sa stretli v školstve/škole/triede? Žiaci uvádzajú, čo ich pri tomto pojme napadne (napr. dary učiteľom/kám, odpisovanie na písomkách/testoch/monitoroch, našepkávanie, šikanovanie, plagiátorstvo, úplatky na prijímacích pohovoroch/maturitách a pod.). Ich názory zapisujeme na tabuľu, tvoríme pojmovú mapu.

Na záver urobíme zhrnutie. Učiteľ/ka uvedie podstatu korupčného a podvodného správania a vysvetlí jednotlivé typy korupčného správania v škole (napr. poukáže na rozdiel medzi darom a úplatkom).

TEORETICKÝ ZÁKLAD

Korupčné správanie nie je fenomén 21. storočia, nie je dôsledkom súčasného rozporuplného globalizovaného sveta. Prvé záznamy pochádzajú z 13. storočia p.n.l., našli sa v Sýrii a týkajú

sa vtedajších úplatných úradníkov. Na Slovensku zaznamenávame prvé príznaky korupcie v 15. storočí, kedy si osoby z vyšších majetných vrstiev kupovali a obsadzovali miesta v úradoch. V období socializmu dopyt niekoľkonásobne prevyšoval ponuku, čo vytvorilo živnú pôdu pre korupčné správanie. Nedostatkový, podpultový tovar získal ten, kto zaplatil viac, alebo kto mal tzv. „socialistické známosti“. Z histórie vidíme, že formy a rozsah korupcie v jednotlivých krajinách závisia od viacerých faktorov: kultúry krajiny, historického obdobia, ekonomického charakteru spoločnosti, sociálneho kontextu doby, právneho systému, tradícií či tolerancie ľudí.

Korupcia je problém nielen ekonomický, politický a sociálny, ale predovšetkým **problém etický**. Termín „etika“ sa používa na označenie súboru morálnych hodnôt, noriem a princípov, ktoré regulujú správanie ľudí v spoločnosti.

Pojem korupcia môžeme vo všeobecnosti definovať ako konflikt medzi verejným a súkromným záujmom. Prejavuje sa zneužitím postavenia alebo funkcie v politike, verejnej správe alebo hospodárstve na osobný prospech.

Charakteristickým znakom korupčného (podvodného správania) je konanie v tajnosti, v rozpore s dobrými mravmi, medzi dvoma alebo viacerými stranami, často spojené s nátlakom na jednu stranu.

V školstve, škole, triede sú najvýraznejšími prejavmi neetického, korupčného a podvodného správania napríklad: dary učiteľom/kám, odpisovanie na písomkách/testoch/monitoroch, našepkávanie, šikanovanie, plagiátorstvo, úplatky na prijímacích pohovoroch/maturitách a pod.

Príčiny korupcie súvisia s dvoma typmi zlyhania: 1. Zlyhanie inštitúcií, kedy ju zákony a inštitúcie umožňujú, resp. účinne netrescú. 2. Zlyhanie ľudí, kedy ju postoje ľudí, ich hodnotové nastavenie podporujú alebo tolerujú.

Ako riešiť korupciu?

1. Represívne, cestou právneho postihu. Korupcia je zakázaná. Keď sa v súdnom konaní dokáže, nasleduje trest.
2. Preventívne, vytvorením morálnych pravidiel správania, ktoré obmedzia priestor pre korupčné správanie.

Okrem roviny prevencie a represie je potrebné zamerať protikorupčné opatrenia aj na rovinu etickú, kedy zohráva dôležitú úlohu verejná mienka, ktorá podvodné a nečestné správanie odsúdi.

Ponúkame niekoľko námetov ako implementovať a realizovať túto problematiku vo vyučovaní na hodinách etickej výchovy.

Zdroje:

Ďurajková, D. a kol.: *Celospoločenský problém - Korupcia II.*, Transparency International Slovensko, 2005.

Ďurajková, D. a kol.: *Protikorupčná výchova v náuke o spoločnosti.* Transparency International Slovensko, 2005.

Lenártová, Z., Vasičáková Očenášová, Z.: *Korupcia. Námety na vyučovanie pre základné a stredné školy*, Nadácia Zastavme korupciu, ŠPÚ, 2016, ISBN 978-80-8118-182-5.

Lencz, L., Ivanová, E.: *Metodický materiál z predmetu etická výchova.* MCMB, Bratislava.1995.

Olivar, R. R.: *Etická výchova.* Orbis Pictus Istropolitana, Bratislava, 1992.

Sičáková, E., Slimáková, E.: *Etika, etická infraštruktúra ako prevencia korupcie.* Transparency International Slovensko, Bratislava, 2001.

www.bojprotikorupcii.vlada.gov.sk, upravené
www.zastavmekorupciu.sk

---

2. vyučovacia hodina

Téma: Etické normy/hodnoty ako prevencia podvodného správania

Metóda: situačná metóda, skupinová práca, rozhodovanie, diskusia

Pomôcky: flipchart (školská tabuľa), fixy (krieda), príloha č. 1, príloha č. 2

Postup A:

Úloha č.1: Rozdáme žiakom pracovný list – HODNOTY (príloha č. 1). Najskôr samostatne vyberú z ôsmich hodnôt a značia poradie u jednotlivých predstaviteľov/aktérov v školskom prostredí tie hodnoty, o ktorých si myslia, že ich musia uplatňovať.

Úloha č. 2: Vytvoria 3-členné skupiny a navzájom porovnajú svoje výbery. O svojich rozhodnutiach diskutujú v skupine. Následne vytvoria skupinový rebríček hodnôt. Najskôr uvedú hodnoty, na výbere a poradí ktorých sa zhodli pri samostatnej práci. Na poradí ďalších hodnôt sa budú musieť dohodnúť v argumentačnej diskusii v skupine. Jednotlivé skupiny odprezentujú a zdôvodnia svoj výber/volbu hodnôt.

Úloha č.3: V závere hodiny zostavia, na základe vzájomného konsenzu, spoločný rebríček hodnôt. Zapišu ho na tabuľu/veľký papierový hárok. Diskutujú o náročnom procese jeho tvorby a uplatňovaní v praktickom živote.

Postup B:

Úloha č.1: Žiakom rozdáme pracovný list – PRÍBEHY (príloha č. 2). Učiteľ/ka vyzve žiakov, aby si pozorne prečítali reálne príbehy zo školského prostredia. Následne sa samostatne rozhodnú, v ktorých príbehoch ide o korupčné/podvodné správanie, a v ktorých nie. Svoje rozhodnutia zaznačia v hárku.

Úloha č. 2: Žiakov rozdelíme do 3-členných skupín. V skupinách diskutujú o svojich rozhodnutiach. Argumentujú a zdôvodňujú.

Úloha č. 3: Učiteľ/ka rozstrihá hárok a vyberie príbehy 1, 2, 3, 4, 6 a 8. Jednotlivé skupiny si vylosujú jeden z vystrihnutých príbehov tak, aby mala každá skupina iný príbeh. V skupinách diskutujú a odpovedajú na otázky: 1. Formulujte podstatu problému. 2. Určite, kto z postáv nekonal/konal zodpovedne/čestne/transparentne/profesionálne. 3. Navrhňte možné riešenia problému. Uved'te, ktoré konkrétne opatrenia by sa mali urobiť, aby sa situácia zmenila.

Na záver sa skupiny navzájom informujú o svojich riešeniach.

Úloha č. 4: Žiaci spoločne zostavia Kódex etického správania v škole, t.j. súbor pravidiel, základných morálnych hodnôt, noriem a princípov, ktoré regulujú správanie všetkých kľúčových skupín ľudí v škole (vedenie školy, učitelia, žiaci). V prípade, že túto úlohu budú žiaci riešiť na samostatnej vyučovacej hodine, môžu zahrnúť do zoznamu aj skupinu rodičov, kuchárky v školskej jedálni, školníka, upratovačky. Vytvorený Kódex etického správania v škole môže byť výbornou inšpiráciou pre žiacke školské rady a detských ombudsmánov na školách. Všeobecne môže prispieť k participácii žiakov na veciach, ktoré sa ich týkajú (napr. formulovanie vnútorného poriadku školy a pod.).

Príloha 1

Kľúčové hodnoty/štandardy správania v prostredí školy

Hodnoty	Riaditeľ/ka školy	Učiteľ/ka	Spolužiak/čka	Kuchárka v ŠJ	Školník
----------------	--------------------------	------------------	----------------------	----------------------	----------------

1. Bezúhonnosť,
čestnosť
2. Spravodlivosť
3. Profesionalizmus
4. Zodpovednosť
5. Transparentnosť, otvorenosť, prístup k informáciám
6. Rovnosť
7. Nestrannosť, objektívnosť
8. Humánnosť, ľudskosť

Príloha č. 2

Pozorne si prečítajte príbehy z prostredia školy.

Rozhodnite, v ktorých príbehoch ide o korupčné správanie a v ktorých nie.

Príbeh č. 1

Janko je tichý, uzavretý žiak. Dobre sa učí. Chlapci v triede sa mu často vysmievajú a zosmiešňujú ho. Dokonca ho aj fyzicky napádajú. Tomáš mu ponúkol ochranu za rôzne protislužby – odovzdanie desiaty, peniaze, vypracovanie úloh.

Príbeh č. 2

Pán Samuel je miestny podnikateľ, starostlivý otec 9-ročných dvojčiek. Záleží mu na tom, aby získali kvalitné vzdelanie. Oslovil pani riaditeľku 8-ročného gymnázia. Ponúkol škole sponzorský dar na opravu strechy, keď budú jeho deti prijaté na štúdium.

Príbeh č. 3

Mária M. je triedna učiteľka v 9.A triede. Žiaci pripravujú záverečný večierok. Ich „triedna“ im v organizácii pomáha. Otvorene sa pred žiakmi vyjadruje, ktorý drahý dar od žiakov by ju potešil.

Príbeh č. 4

Škola vypísala konkurz na voľné miesto telocvikára. Prihlásili sa traja uchádzači s ukončeným vysokoškolským vzdelaním v odbore a požadovanou pedagogickou praxou. Riaditeľ školy však prijal do zamestnania syna svojho blízkeho známeho, ktorý nespĺňal požadovanú dĺžku praxe.

Príbeh č. 5

Žiaci tercie majú veľmi dobrý vzťah so svojou triednou profesorkou. Vážia si ju za to, že je výborná učiteľka geografie a občianskej náuky. Je spravodlivá a ľudská. Rozhodli sa jej kúpiť na konci školského roka hodnotný dar.

Príbeh č. 6

Učiteľka strednej odbornej školy obchodu a služieb sa podieľala na organizovaní krajského kola Olympiády ľudských práv. Vypracovávala súťažné testy. Veľmi si priala, aby uspeli žiaci „jej“ školy. Vo voľnom čase pripravovala na olympiádu vybraných žiakov. Spoločne prediskutovali všetky otázky „pripraveného“ testu.

Príbeh č. 7

Sofia a Katka sú spolužiačky a kamarátky. Katka je výborná v matematike. Domáce úlohy z matematiky si dievčatá píše spolu. Rodičia Sofie sa z priateľstva tešia. Z vďačnosti kupujú Katke drobné darčeky.

Príbeh č. 8

Pri písaní MONITORU 9 dozorujúca pani učiteľka pomáhala žiakom pri vypracovaní úloh.